

ספרי היהלום

מרגליות יקרות ואבני חושן,
פנינים נפלאים וסיפורי צדיקים
דברי הגות ורעיון
מאוצרות תורת החסידות
עשובצות זהב ועסודרות
משיגוריו ושיחותיו של
רבי מנחם מענדל פערמאן שליט"א
פרשת נצבים וילך

שבט קודש אבסוף ניגס שבת בקדושת השבת וסגולתה

ולבקש על השנה הבאה המתברכת
כעת 'ואמונתך בלילות' פרק יד).

תכלה שנה וקללותיה

וכתב הגאון הקדוש רבי צדוק הכהן
מלובלין זיע"א (פרי צדיק' כי תבוא אות
ג), שכיוון שהשבת היא מקור הברכה,
הרי שהקדושה הבאה בשבוע שאחריה,
כלולה בשבת הקודמת, וכן אומרים
אנו בתפילה 'וקידשתו מכל הזמנים'
- קדושת השבת נעלה מקדושת כל
הזמנים.

ובדרך זו פרש בשם רבו הרב הקדוש
רבי מרדכי יוסף מאיזביצה זיע"א, את
הטעם לשמה של השבת שקודם חג
הפסח 'שבת הגדול', מפני שבשבוע
שאחריה חל חג הפסח שהוא ראש לכל
המועדים. וכיוון שהמועד שואב את
קדושתו מהשבת שלפניו, הרי שהשבת
גדולה היא ביותר.

ועל פי יסוד זה ישב רבי צדוק הכהן את
מנהגנו עם דברי חכמינו שאמרו (מגילה
לא): כי עזרא הסופר תיקן לקרוא את
פרשת התוכחה שבספר דברים שנה
ראש השנה, על מנת שתכלה שנה
וקללותיה, ותחל השנה בברכות. ואכן,
פרשה זו שבפרשת כי תבוא, קוראים
אנו בכל שנה בשבוע שלפני השבת
האחרונה של השנה.

והשאלה מתבקשת: מפני מה לא
נתקנה פרשה זו בשבת האחרונה של
השנה, על מנת שיקראו אותה סמוך
ככל האפשר לסיומה של השנה? מדוע
הקדימו את קריאתה לשבת שלפניה?
והתשובה היא, שהשבת שלפני ראש
השנה שייכת כבר לשנה הבאה, מפני
שכאמור, היא מקור הברכה של יום
ראש השנה וכל השנה שאחריה התלויה
בו.

אם-כן, יש להקדים את 'תכלה שנה
וקללותיה' לשבת שלפניה - היא השבת
האחרונה של השנה הקודמת, ולא
לאחריה לשבת האחרונה שהיא מקור
הברכה והקדושה של השנה הבאה.
וכאן המקום להביא את דברי הגאון
הקדוש רבי יצחק מאיר מגור זיע"א
בעל 'חידושי הרי"מ', על מאמר חז"ל
(שבת קיח): "אלמלי משמרין ישראל
שתי שבתות כהלכתן מייד נגאלים",
כי הדברים נסבים על שתי השבתות
שלפני ראש השנה (שיח שרפי קודש ח"א
אות תסג).

עבודת ימי השנה האחרונים שבת שקודם ראש השנה

על השבת שלפני ראש השנה, אמרו
צדיקים כי מעלתה גדולה מאוד, והיא
כוללת בתוכה את הכוח של כל השנה
כולה, משום שהשבת היא מקור הברכה
של ימי השבוע הבאים שבתוכם ראש
השנה.

ובספרו 'דברי ישראל' (פרשת מקץ) כתב
הרב הקדוש רבי ישראל ממודז'ץ
זיע"א, כי באחת השנים אמר זקנו, הרב
הקדוש רבי יחזקאל מקוזמיר זיע"א,
למסובים על שולחנו בסעודת השבת
שקודם ראש השנה, שיאכלו לשם
שמיים, מפני שהמאכלים שעל שולחנו
הצדיק מגרשים מן האדם 'כל מיני
חמירות וגשמיות וכל מיני אפיקורסות,
וכלולים בהם כל מיני קדושות'.

והפליג הסבא-קדישא מקוזמיר לומר
שבסעודת השבת שלפני ראש השנה,
כלולים כוחות הימים הנוראים כולם,
הסליחות והתפילות של ראש השנה,
יום הכיפורים וחג הסוכות עד אסרו
חג!

כיצא בזה סיפר החסיד הישיש ר' משה
שיינפלד ז"ל, על אותה שבת שלפני
ראש השנה שזכה לשהות בגור יחד עם
סבו החסיד ר' העניך לנדא.

את הסעודה השלישית ערך הסב
באכסניה יחד עם חסידים נוספים,
כשאליהם הצטרפו בנו וחתנו של הרבי
בעל האמרי אמת' מגור זיע"א - רבי
מאיר אלטר הי"ד ורבי יצחק פישל
היינה זצ"ל, ששוחחו בדברי תורה
והתפללו ביניהם בלהט.

לפתע התנער רבי מאיר וקרא ברגש:
"הן ברגעים אלו נחרץ גורלנו בשנה
הבאה!"

למיתות המסובים הסביר:

הן ידוע מאמר הזוהר הקדוש (ח"ב טג,
שם פח), כי מיום השבת מתברכים כל
ששת ימי השבוע שאחריה. ואם כן,
ראש השנה שיחול בשבוע הבא עלינו
לטובה, אף הוא מתברך משבת זו
שקודם לו, וכתוצאה מכך - כל השנה
כולה התלויה בראש השנה מתברכת
משבת זו.

ועתה, בסעודה שלישית שהיא עת רצון
המכונה בזוהר הקדוש (שם פח): 'יעווא
דרעווין' - נת רצון נבחרת מכל זמני
הרצון, עלינו להתעורר ביתר שאת

על התורה

שלהבות קודש והגינות חכמה
עפרשת השבוע

ישוב יום אחד לפני מיתתך

בתשובה לשאלת הרב הקדוש רבי משה
מסאמבור זיע"א, אם השאיר הרבי רבי
אלימלך מליז'ענסק זיע"א אחריו צוואה,
השיב לו בנו הרב הקדוש רבי אלעזר זיע"א,
כי יש לראות את כל הספר 'נועם אלימלך'
כצוואתו הקדושה של אביו לדורי דורות,
שכן כל ימיו קיים את דברי חז"ל 'ישוב יום
אחד לפני מיתתך' וכל רגע ורגע מסר את
נפשו לכבוד השי"ת ודין חיבורו זה כדין
צוואת יום האחרון.

מסופר על אחד מחסידיו הרב הקדוש רבי
חנוך העניך מאלכסנדר זיע"א, שכשהגיע
לרבו, אחז לפתע הרבי באבנטו ויצא לטייל
עמו, כשהוא אומר לו: "ידידי, מה יהיה אם
יקח אותנו עתה לבית דין של מעלה, מה
נאמר ומה נצטדק..."

יצא החסיד ונתעלף מרוב פחד. עד שהוכרחו
לעשות מעשה להחזירו לחיים.

באחת מאגרותיו סיפר הרבי מתולדות אהרן
זיע"א: לפני הרבה שנים, כשהייתי מתגורר
בבית יתומים דיסקין, ושמעתי שם בשם
הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד, שאמר שמים
שהגיע לארבעים שנה לא שכח אף יום אחד
לעשות חשבון מיום הפטירה, וזאת עשה גם
על רושם לעשות זה החשבון.

תחת אחד השיחים סיפר על הגאון רבי יוסף
חיים זצ"ל, שלעת זקנתו היה שוהה בבנין
בית היתומים דיסקין שליד שכונת גבעת
שאול, והרגיש שכוחותיו נחלשים ודלים
וביקש לחזור לדירתו שבעיר העתיקה,
באומרו שהוא זקן ואינו יודע קיצו, ולכן הוא
לא רוצה להטריח את החברה קדישא שישאו
אותו מהלך רב כזה.

אחד הנוכחים שאל מה כוונתו בסיפורו בזה.
והשיב: מיום שנעשיתי בן ארבעים שנה
אינו עובר יום שלא יחדתי זמן לחשוב או
לדבר ולהתבונן לעצמו מיום המיתה ולעשות
חשבון הנפש.

והוסיף: איני יכול לומר ארבעים שנה ממש,
אבל מאז שאני מכיר עצמי לא עבר עלי
יום מבלי שאתבונן בזה, ואני מתאר לעצמי
איך לוקחים אותי ומורידים אותי על הארץ
מכוסה בטלית ועושים ההלוויה ואחר כך
מכסים אותי בעפר וכל הסדר.

כמו כן מסר לשניים מתלמידיו המקורבים
שבשעה שיהא מושכב על הארץ אחר
הסתלקותו לגנוי מרומים, לפני יציאת
הלוויה, זימרו את הניגון שלו שחיבר על
בראש השנה כתבון.
ולפלא שבעתותי רצון מיוחדים בחר לגנון

ניגון זה כגון בשמחות נישואין של יוצאי
חלציו טרם נגיש לעשות ריקודין של מצוה
טאנץ, ואין אתנו יודעים עד מה ומה עמקו
מחשבותיו הקדושות, וידוע מאמר חז"ל שוב
יום אחד לפני מיתתך. (זכור לאברהם)

כתב רבינו האור החיים' הקדוש זיע"א
בפרשת בחוקותי (האופן המ"א): עוד ירמוז על
דרך אומרים ז"ל (אבות פ"ב מ"י) 'שוב יום אחד
לפני מיתתך', שבזה יהיה כל ימיו בתשובה,
והוא מאמר 'אם בחקתי' שהיא גזירת המיתה
שחקק ה' שאין מידו מציל, אם 'תלכו' בהם
שכל יום יאמר למחר ימות, בזה ודאי 'ואת
מצותי תשמרו ועשיתם אותם'.

על הפסוק (דברים כט ט): 'אתם ניצבים היום
כולכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם
וזקניכם ושוטריכם כל איש ישראל', דקדק
רבינו האביר יעקב' זיע"א, למה אמר תיבת
'היום', וגם תיבת 'ניצבים' נראית כמיותרת,
שכן היה לו לומר רק 'אתם כולכם לפני ה'
אלהיכם'.

וכך תירץ בספרו 'פתוחי חותם': ואפשר
לרמוז דתיבת 'ניצבים' גימטריא קצב'. ובא
משה רבינו עליו השלום לומר לישראל,
שיקיימו מאמר התנא (אבות פ"ב מ"י) 'שוב
יום אחד לפני מיתתך', דהיינו, דבכל יום ויום
יחשוב שמא באותו יום הגיעה עת פקודתו,
נמצא כל ימיו בתשובה ומונע עצמו
מלחטוא. ומי שעושה כזה הוא המקיים
'שיתיה' ה' לנגדי תמיד' (תהלים טו ח).

וזה שנאמר 'אתם ניצבים היום כולכם לפני
ה' אלהיכם', הכוונה, אימתי תקראו שאתם
עומדים לפני ה' ויראים ממנו, בזמן שאתם
חושבים בכל יום להיפטר מן העולם, וכן
יום אחר יום כל ימי חייכם, דבזה נמצאו כל
ימיכם בתשובה ותקראו תמיד עומדים לפני
ה' אלהיכם.

נגעי עצמו

בשם מורי [רבינו אור שבעת הימים הבעל
שם טוב הקדוש] ולה"ה ביאור משנה (אבות
פ"ד מ"א) 'איזהו חכם הלומד מכל אדם', על
פי משל, המסתכל במראה יודע חסרונו וכו',
כך בראה חסרון זולתו וידע שיש בו שמץ
מנהו (תולדות יעקב יוסף' פרשת פקודי).

וכתב הגאון הקדוש בעל 'בני יששכר' מדינוב
זיע"א (מאמרי חודש תשרי מ"ד דרוש ב): מקובל
בידינו מאת תלמידי הבעל שם טוב וזללה"ה,
אפילו הצדיק שכרואה איזה בעיירה באיזה
אדם הנה זה ודאי אינו במקרה, ולמה

תפילה

פנינים וערגליות בעניני
עבודה שבלב זו תפילה

ראה בעינים

ישנם הנכשלים באיחור זמן התפילה, וטעמם עימם 'לשם שמיים' לכאורה, כי אין דעתם צלולה עדיין להתפלל כראוי, ועל כן מתעכבים הם בתפילתם עד שיוכלו לעמוד בתפילה כראוי.

המליץ על כך הרב הקדוש רבי אברהם מסלונים ז"ע בעל 'סוד העבודה', את הפסוק (תהלים קיח כז) 'א-ל ה' ויאר לנו', כלומר, הממתין בתפילתו עד שיאר לו ה', ויוכל להתפלל ככוונה, 'אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח', יהיה עליו להמתין זמן רב ועבות, עד שימות לפני שישלים עבודתו ליוצרו, אלא עליו לומר תמיד בכל עת ובכל מקום 'אלי אתה ואודך אלהי ארוממך', אף בלא כוונה כראוי, כמו שהביא הרב הקדוש רבי ברוך מקוסוב ז"ע בספרו 'סוד האמונה' (קונטרסים לחכמת האמת), במאמר הכתוב (תהלים עח לו-לז) 'ויפתוהו בפייהם ובלשונם יכזבו לו, ולבם לא נכון עימו' כי הקדוש ברוך הוא מתפתה בתפילתם של ישראל אפילו אם אין פיהם ולבם שווים, כי המילים שחיקנו אנשי כנסת הגדולה מעוררות רחמים.

בדומה לכך כתב הרב הקדוש רבי משה אליקים ברעיה מקוֹזניץ ז"ע בספרו 'ויחל משה' (תהלים יט), בשם אביו המגיד הקדוש מקוֹזניץ, על הפסוק (קהל' יא ד) 'שומר רוח לא יזרע וראה בעינים לא יקצור' כי השומר וממתין עד שיערה עליו רוח ממרום שיוכל להתפלל, לא יוכל לזרע ולעבוד את ה', ורק 'הראה בעינים' ואפילו כאשר עבים כבדים סוככים בעדו ומערפלים את מחו, הוא האיש אשר לא יקצר בעבודת הבורא.

וספרו חסידים כי פעם אחת הפליג המגיד ביותר בגנותם של אלו המאחרים את זמן התפילה מפני טעמים כאילו, והסביר שעיקר עבודת התפילה היא להתחזק בתפילה בשעה שאין האדם חש בחשק ותהלהבות, ואף על פי כן מתאמץ הוא להתפלל ולעבוד את הבורא.

כי אין זו גדלה להתפלל כאשר מעוררים את האדם בשמשים, והוא זוכה להארה של רצון וחשק.

וכך באר את הפסוק (קהל' שם פסוק ו) 'בבוקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך', בין אם זוכה אדם למוח בהיר לעבודתו 'יתברך כבוקר בהיר וצה', ובין אם שריר הוא בחשכות בבחינת ערב אל יימנע ויניח ידו מהתחזקות בתפילה לה'.

והן הן הדברים האמורים ב'זרע קודש' על ידי הגאון הקדוש רבי נפתלי מרופשיץ ז"ע, על האמור 'ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמור', בעוד שלא תפטר באיזו עת מדובר, ללמדנו שלא יאמר האדם שכעת איננו מוכן לתפילה וימתין עד שיתחזק מחו לעבודת התפילה, אלא יתפלל בכל עת את התפילה השיכת לזמנה.

תירוצים של הכל...

בחריפות יתרה ביטא את הרב הקדוש רבי זאב וואלף מזיטומיר ז"ע שקרא בספרו 'אור המאיר' (דברים ד"ה כלל), על אלו המעכבים תפילתם ומתאחרים בה,

משום שאין דעתם צלולה עליהם את הכתוב (יirmיה ב ה) 'כה אמר ה' מה מצאו אבותיכם בי עוול כי רחקו מעלי וילכו אחרי ההבל ויהבלו'.

וכן גוער בהם הקדוש ברוך הוא כביכול: 'מה מצאו' - מציאה מצאו להתרפות מעבודת הבורא, ותולים החיסרון 'בי עוול' ולא בעצמם, 'כי רחקו מעלי' והרחיקו מעצמם את עבודת התפילה, 'וילכו אחרי ההבל ויהבלו' - תירוץ זה אינו אלא הבל.

כי אם יתחשב האדם בשינויי הזמנים ובמצבי רוחו - לעולם לא יעבוד את הבורא יתברך.

לא זו בלבד, אלא שסיפר הגאון רבי ישראל אברהם אלטר לנדא זצ"ל (שי"ת) שמע ישראל החדש סי' מ"א), מזכרונותיו בעת ששהה הרב הקדוש רבי אברהם שלום מסטרופקוב ז"ע בבית חמיו, הצדיק הקדוש רבי ישעיה' מקרעסטיר ז"ע, גער בכל תוקף באלו שאיחרו את זמן התפילה, עד שאמר שברור לו שבעטיו של חטא זה נתעכבת ביאת משיח צדקנו.

פני הדין

רעיון נוקב אמר הגאון הקדוש רבי אברהם מטשכנוב ז"ע, לחסידים שאיחרו מזמן התפילה, ונימוקם עימם, שרוצים הם להתפלל במחשבה טהורה כראוי.

הסביר להם רבי אברהם כי התפילה משולה לקטורת, כמו שנאמר (תהלים קמא ב) 'תכון תפילתי קטורת', והלא בעבודת הקטורת שנו חכמינו כי אילו היה נותן בה הכהן קורטוב של דבש היה ריחה במוסם ביותר עד שלא היה אדם יכול לעמוד בפניו, ואף על פי כן, נמנעו מלתת בה דבש, שהלא הזהירה התורה לבל להקריב דבש לפני ה' - 'כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו אישה לה' (ויקרא ב יא).

וכן גם עבודת התפילה, יש לעשותה כפי שנצטוונו, בלא התחכמויות ושינויים, אף אם נראה לנו שכן תהיה העבודה טובה ומעולה יותר.

באופן חריף יותר התבטא מרן בעל 'הפסח חיים' ז"ע, על המאחר זמן תפילה לצורך ההכנה לתפילה.

הרי זה כאותו כפרי שבמשך שנים רבות חסך פרוטה לפרוטה עבור נישואי בתו, בכל פעם שהגיע לידיו שטר מוגוה ויפה היה טומנו במקום סתר, וכך צבר סכום נכבד.

לימים, משבגרה בתו והגיעה לפרקה, הוציא הכפרי את השטרות הנאים ויצא עימם לחנויות, לחרדתו, איש מבטלי החנויות לא נאות לקבל את שטרותיו.

"שטרות אלו יצאו מזמן המהמזור", הסבירו לו. "הם אינם ראויים עוד לשימוש".

לא הצליח הכפרי להבין מה פגם מצאו בשטרות המגוחכים שנשמרו בקפידה על ידו, והלך לבנק הממשלתי.

בעמדו בתור ראה אנשים רבים המחליפים שטרות קרועים ובלויים בשטרות חדשים. הפקיד אמנם העווה את פרצופו למראה השטרות הקרועים, את

אך הדביקים מחדש והכניסם אל הכספת, כשהוא נותן תמורתם שטרות חדשים. ליבו הרוץ של הכפרי נרגע, אם את קרעי השטרות הללו קיבל הפקיד, את שלו יקבל בשמחה גלויה.

לתהמתו, כשיגיש אל האשנב והושיט לפקיד את חפסית השטרות המגוחכות, דחה אותם מלפניו.

"מצטער, השטרות יצאו ממחזור הכספים", הגיב צוננות.

הכפרי נדהם. "כיצד זה ייתכן?! את כל השטרות הקרועים קבלת, ואת השטרות שלי שנשמרו בקפידה במשך שנים אתה דוחה?!?"

הפקיד הביט בו בפנים חתומות. "זמנם של השטרות שהבאת חלף כבר מזמן, הם אינם עוד בתוקף, לעומת השטרות הקרועים שהביאו הללו, המשמשים כהילך חוקי בארצנו..."

והדברים אמורים כלפי אדם שהתפלל שלא בכוונה, ותפילתו קרעים קרעים. בשמיים אמנם אינם מרוצים מתפילתו, אך היא מתקבלת.

לעומת זאת, המתפלל לאחר הזמן, אף אם מכוון הוא בכל כוחו, כבר עבר זמן קבלת התפילה...

לאבד מנח בליל שביעה

והרי אזרתו הנוקבת של הגאון הקדוש רבי צבי אלימלך מדינוב ז"ע בספרו 'דרך פיקודי' (מל"ח טו), אודות הצדיקים שפעמים ושנים, ומי יבוא בסוד קדושים, מטעמים שונים, ומי יבוא בסוד קדושים, חלילה לתלמידים לנהוג בדבר זה כמותם.

כדוגמא לדבר, הביא את מנהגם של צדיקים רבים לאחר את התפילה עד שיהיו מוכנים כראוי לתפילה, חלילה לתלמיד לנהוג כן, ולאחר את זמן התפילה לשם הכנות.

הרי זה כמי שחש בליל פסח שלא זכה למוחין גדלות כראוי וימתין באכילת המצה עד לליל שבועות...

ליישב מנהגם של צדיקים, כתב הגאון רבי אריה צבי פרומר מקוֹזניץ ז"ע בספרו 'ארץ צבי' (סי' לו), כי נראה בעליל שמתקיים בהם מה שכתב מרן בהלכות תפילה בשולחן ערוך (סי' צח): "וכך היו עושים חסידים ואנשי מעשה שהיו מתבודדין ומכוונין בתפילתן עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות קרוב למדרגת הנבואה".

כי התפילה עצמה מתגדלת כאשר האדם השלם מתפלל כראוי, והמתפלל כך אין לו חידוש גדול יותר מזה, והמחדש בתפילתו, אמרו חז"ל שהלואי ויתפלל כל היום כולו.

ומסופר, כי פעם אחת שהה היהודי הקדוש מפשיסחא ז"ע בצל המגיד הקדוש מקוֹזניץ, וכדרכו איחר תפילתו ביותר.

בכל אותו הזמן המתין המגיד עבורו, אך לחסידים המליץ עליו את הכתוב (שה"ש ז ח) 'זאת קומתך דמתה לתמר', עמידתו לפני ה', אף שאינה כהלכה משום שכבר עבר זמן התפילה, מתקבלת במרום, אך רק מפני שלשם שמיים היא, וכמעשה תמר אשת יהודה, שמפני שנתכוונה לשם שמיים נרצה מעשה, אך לכל אדם אחר חלילה מלנהוג כן.

גם הרב הקדוש רבי קלונימוס קלמן מקראקא ז"ע היה מתרעם על אלו המחזיקים את היהודי הקדוש באיחור זמן התפילה, ואומר: "כיצד אפשר להדמות ליהודי הקדוש? הלא הוא סיכן את גופו

בכל יום ויום בש"י טבילות במי המקווה הקפואים שבאפטא, עד שגופו נודך והפך לרוחני כמלאך, והשגתו היתה תפילה מדור".

וכך אמר בספרו 'מאור ושמשי' (פ' נצבים), כי מתנאי העבודה התמימה שלא יפסע האדם ויעבור אפילו כחוט השערה על אזהרות חז"ל והפוסקים, שכל הפרוש מדבריהם כפוש מחיו.

ואותם האנשים שזמן תפילה נעשה להם כהיתר, בחשבם שתפילתם תהיה מעלה יותר, עבודתם שווא והבל, כי בזה יבחן כל אדם הבא ללמוד דרכי עבודת ה', אם דבק הוא מההלכה הצרופה ואינו סר מנחה כמלוא ניהמה.

הוא אשר אמרה תורה (דברים ל יג) 'ולא מעבר לים הוא' - באלו העוברים על דברי התורה שנמשלה לים ומורים היתר לעצמם לעבור על זמן תפילה.

לא ללמוד יצא

מסופר כי באחד הלילות, עת ישב הרב הקדוש רבי חיים מאיר יחיאל ממוגלניצא ז"ע בחדרו, שמע שני פרחי חסידים המשוחחים ביניהם על זמן התפילה, ואומרים איש לרעהו כי מן הסתם מסכים עימם הרבי לאיחור זמנה, כיוון שאף הוא עצמו מתפלל לעיתים בשעה מאוחרת, וכן מנהגם של כמה מנכבדי החסידים.

למחרת בבוקר בא הרבי לבית המדרש, וסיפר את ששמעו אזניו, כשהוא מבקש לדעת מי הם אלו שכן אמרו.

הודה אחד החסידים כי הוא היה האיש שכה אמר, והרבי פנה אליו ואמר לו בהקפדה:

דעו כולכם, כי חלילה לי להסכים לאיחור זמן התפילה!

ואם תשאלו: הלא עיניכם הרואות שפעמים רבות מתפלל אני בשעה מאוחרת! אענה לכם, כי אין להביא ראיה ממני, שכן, פטור אני מתפילה מחמת מחושי.

וכלל גדול זה יהא נקוט בידכם, כי כאשר רואה אדם שרבו נוהג בענין כל שהוא בשונה מהדין וההלכה הפסוקה - אסור לו ללמוד ממנו ולנהוג כן אחריו.

ואף אני, כאשר הייתי רואה את מורי ורבי נוהג בדבר זה או אחר שלא על פי ההלכה הצרופה לא נהגתי כן אחריו.

ואמנם, חלילה לי להרהר אחריו, כי מאמין הייתי שטעמו עמו, אך חלילה לאדם מללמוד מרבו בעניינים אלו.

כן סיפר הגאון החסיד רבי מרדכי אריה הורוביץ מבאנילא זצ"ל, שהרב הקדוש רבי דוד משה מטשורטקוב ז"ע נוהג היה להתפלל בשעה מאוחרת עם מניין מיוחד מאנשי שלומו, ואחר היה יושב עטוף בטלית ומוכתר בתפילין עד לפנות ערב. לעומתו, היה בנו הרב הקדוש רבי ישראל מטשורטקוב ז"ע מתפלל עם הציבור בבית המדרש.

פעם איחרו כמה מנכבדי החסידים את זמן התפילה, ונעמדו להתפלל בחוץ על מנת שרבי ישראל לא יחוש בהם.

לאחר התפילה ניגש אליהם רבי ישראל, ושאלם: "מדוע מאחרים אתם את זמן התפילה? אל לכם ללמוד מאבי הקדוש עניין זה, כי כל מעשיו הם תפילה".

הפסח צורב

עבודת התפילה בדרך השירה נשגבה היא עד מאוד וחביבה לפני ריבון כל העולמים, אך זאת בתנאי שהיא נעשית כראוי, בכוונת הלב ועם הרצון הנכון.

להמחשת העניין וחשיבותו נביא את משלו הנפלא של הרב הקדוש רבי דוד שלמה אייבשיץ ז"ע, שהובא בספרו הקדוש 'ערבי נחל' (פר' ויצא דרוש שני).

מעשה באדם אחד שהיה עמל לפרנסתו, ובעמלו ויגיע כפיו היה מוסיף עוד ועוד רווחים מהעסק אשר לו, עד שהצטבר הוננו לרכוש גדול.

אולם, רוב כספו מונח היה אצלו כאבן שאין לה הופכין, שכן כאמור עיקר רווחיו באו לו מעסקיו הקבועים, והוא לא היה עוסק במסחר להרבות את ההון הציבורי אצלו.

ביום מן הימים בא אליו חברו ואמר לו, כי לא טוב הדבר אשר הוא עושה.

אמנם מרוויח הוא יפה מעבודתו אשר הוא עמל בה, אולם אם היה מפקיד את כספו הנוותר ביד איש נאמן אשר היה עושה בו מסחר - היה אותו מתרבה בכפל כפליים. הציע אותו ידיד נאמן לקחת את המעות אל היריד שבארץ רחוקה, יסחור בכספו, יקנה וימכור, וישוב משם ברכוש גדול.

נכנסו הדברים באוזני האיש והתיישבו על ליבו, ואכן, הפקיד ביד ידידו שליש מכספו הציבורי בבית גנזיו.

כדבריו כן היה, לאחר שעסק הלה במסחר ביריד עבורו, הוא הרוויח על ידו סכום כסף גדול.

עבר זמן מה, ואל הגביר החדש בא אדם אחר מידידיו, ובפיו הצעה דומה:

עומד הוא לנסוע למדינה רחוקה, שם יוכל לבנות בעבורו בית מלון גדול ומפואר אשר ממנו ירוויח הרבה, במקום שיעלה כספו אבק בביתו.

שמע העשיר לדבריו והעניק לו סכום כסף גדול להשקעה. ההשקעה הצליחה, ובכל חודש היה מקבל משני ידידיו את סך ההכנסות מן הרווחים, עד אשר הפיל ושילש את הסכומים אשר נתן בידם.

לאחר זמן בא אל הגביר ידיד שלישי, אשר ראה את הצלחת הקודמים, ובפיו הצעה נועזת ביותר. "שמע נא", אמר אל חברו העשיר, "הלא יודע אתה כי כל מעשיך בעסקיך אין בהם רווח רב, ורק אחר זמן רב מצליח הנך לצבור מכך הון. מדוע אפוא לא תסגור לגמרי את עסקיך הקטנים כאן, ותיתן בידי את שארית הממון אשר בידך, ואני בכשרון אשר חנני אלקים אלך ואעסוק עבורך במסחר עד שתרוויח בכפל כפליים גם מהסכום הזה?"

גם הפעם שמע האיש לקול דברי ידידו, סגר את כל עסקיו והפקיד את כל הממון הנוותר ביד הידיד השלישי, ואכן שוב ראה ברכה והצלחה, והרוויח על ידו רווח גדול. אולם לאחר תקופה לא הצליח השלישי במעשיו, ותחת רווח בא הפסד.

כעס העשיר ואמר: "אמנם כבר הפקדתי חלק מרכושי ביד שני חברי הראשונים, וייתכן כי גם הם היו באים עם כספי לידי הפסד. אולם הללו לא פיתו אותי לתת בידם את עסקי פרנסתי, והיו שוחרים רק בתוספת הכספים אשר נוטנו לי, באופן שאפלו אם היו מפסידים את כל הרכוש אשר נתתי בידם, עדיין היתה פרנסתי מצויה לי ברווח מן העסק שאני מנהל במקום מגורי.

אולם ידיד השלישי אשר לקח ממני את הכול, אמנם כאשר הרוויח היה בזה רווח גדול, אולם היתה טמונה בכך גם סכנה גדולה, כי הנה עתה שהנו מפסיד - עלול

הוא להוריד את כל עמלי לטמיון".

זהו המשל, ועל פי זה נבין את אשר לפנינו.

בכל העולמות כולם עומדים משתרי ה' ואומרים שירה לפניו יתברך. ושירה זו תמידית היא, ויש בה תענוג נפלא בעליונים בכל רגע ורגע. אולם התענוג העולה לפני ה' מתפילת בני ישראל, גדול הוא לאין שיעור מן התענוג שבשירת השרפים והאופנים וחיות הקודש, כי גדול כוחם של בני ישראל לתקן תיקונים נשגבים אשר לא יוכלו להעשות על ידי המלאכים.

וכאן בא אברהם אבינו - המכונה אצל הבורא יתברך 'אברהם אוהבי' - ותיקן תפילת שחרית, כאותו הידיד המציע לפני חברו רווח רב על ידי מסחר במדינת הים, תענוג אשר אין מלאכי השרת יכולים להגיש כדוגמתו, כי גדול היה כוחו של אברהם אבינו בתפילתו.

אמנם כן, על ידי זה התמעט כוח שירת המלאכים, כי מהנץ החמה ועד חצות היום היו עסוקים בהעלאת תפילת השחר, ולא היו פנויים לומר שירה משל עצמם, אך בכל אופן לא היה בכך נזק כל כך, יען כי את שירתם היו יכולים להשלים בשאר שעות היום והלילה, ומאידך בשעות הבוקר הביא אברהם לפני ה' את התפילה הגדולה משירת המלאכים.

לאחר מכן בא יצחק אבינו ותיקן תפילת מנחה, אשר בה יש תיקונים נפלאים אחרים, וגם הם אינם יכולים להעשות על ידי המלאכים, ובכל זאת עדיין היו המלאכים יכולים לומר שירה בלילה ולהעלות מיני תענוגים על השולחן הרוחני אשר לפני ה'.

אולם כאשר בא יעקב אבינו לתקן תפילת ערבית, כבר היתה טמונה בכך סכנה גדולה. כי מעתה ואילך כבר לא יוכלו המלאכים לומר שירה כלל, לא היו עסוקים בכל שעות היום והלילה בהעלאת תפילותיהם של ישראל לעולמות העליונים. כאותו סכום כסף אחרון של אותו גביר, שביקש ידידו השלישי לטלו ולסחור בו.

כל זמן שהיו האבות הקדושים עצמם מתפללים, וכן בדורות שלאחריהם כאשר קמו צדיקים כדוגמתם להתפלל לפני ה' - לא היה שום חסרון בזה, כי התענוג העולה מתפילות הצדיקים חשוב היה ונעלה לאין ערך ממעלת שירת המלאכים.

אולם כאשר עמדו בניהם אחריהם, התעוררה סכנה גדולה. כי אם יהיו מתפללים כראוי, בכוונה ומועומק הלב - אזי גם מהם תהיה התועלת רבה. שהרי התענוג המתחדש טוב הוא מן התענוג התמידי, כזכור, ותפילות בני ישראל המתחדשות בכל דור ודור עדיפות על שירת המלאכים הקבועה והתמידית.

אולם אם חלילה לא יהיו מקפידים על כוונה בתפילתם, אלא בפייהם ובשפתיהם יכבדו את ה' ולבם ירחק מעימו - לא יהיה הצד שווה בנזק המלך, כי תפילות אלו לא יעלו לפניו יתברך, ושירת המלאכים גם היא תתבטל מתחת תקנת התפילות, ונמצא ההפסד מכאן ומכאן.

לאור האמור מפרש 'ערבי נחל' את לשון הפסוק האמור ביעקב אבינו 'ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש' (בראשית כ"א). המילה 'וילן' נדרשת מלשון תלונה, כביכול התעוררה תלונה עליו מן השמיים. וכן אמרו בגמרא (חולין צ"א:) שראוהו מלאכי השרת שוכב שם ובקשו

לסכנו.

מפני מה ירצו המלאכים לעשות כן ליעקב אבינו, נזר הבריאיה?

אך לפי הביאור שהובא מתוקים הדברים כדבש ונופת צופים. כי מאחר ובא יעקב ותיקן תפילת ערבית, מלבד תפילות שחרית ומנחה שכבר תיקנו אברהם ויצחק לפניו - הרי מחמת כן כבר לא יכלו המלאכים לומר שירה כלל, ומעתה יקבל ה' רק את תפילותיהם של ישראל.

ואמנם יאה הדבר טוב ויפה כאשר יתפלל בני ישראל כראוי, אולם אם יתפללו שלא בכוונה יאה ההפסד כפול ומכופל - שהרי לא תהיה התפילה נחשבת לתפילה וגם שירת המלאכים תתבטל בעבורה.

זו היא אפוא התלונה שהתעוררה כלפי יעקב אבינו, ועל כן רצו המלאכים להביאו לידי סכנה. משום כך בא הקדוש ברוך הוא וניצב על יעקב אבינו, כנאמר (בראשית כ"א) 'והנה ה' ניצב עליו' להורות למלאכים כי תפילתם של יעקב ובניו חשובה לפניו כל כך, יותר משירת המלאכים.

ועוד אמר להם, כי אין להם לחשוש לכך שיצטרכו לעסוק בהעלאת התפילות ובגלל זה יתבטלו מלומר שירה, שכן כאשר ישראל מתפללים כראוי, הקדוש ברוך הוא בעצמו מקבל את תפילותיהם, וממילא יכולים המלאכים להמשיך בשירתם כמקודם, כי אינם עוסקים כלל בתפילות ישראל.

אמנם, כל זה כאשר התפילה יוצאת מפי יעקב אבינו ושאר צדיקים כדוגמתו, המתפללים בכוונה ותפילותיהם עולות לשמי השמיים העליונים, בלא צורך בהתערבות המלאכים. אולם כאשר אין ישראל מתפללים בכוונה, גורמים בזה לביטול שירת המלאכים, ותפילה כגון זו - אין לה' יתברך חפץ בה חלילה.

בזה מפרש רבנו 'ערבי נחל' דבר דבור על אפניו את דברי הנביא (ישעיה א' י"א) 'למה לי רוב זבחיכם יאמר ה' וגו', ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם גם כי תרבו תפילה אינני שמע ידיכם דמים מלא'.

לשון הפסוק 'יאמר ה' היא לשון עתיד, כי באמת בזמן שביטול המקדש היה קיים, עיקר העבודה היתה עבודת הקרבנות, ולא היו תפילות עיקריות כל כך. ממילא יכולים היו המלאכים להמשיך בשירתם ולא נזקקו לעסוק בהעלאת התפילות.

אולם אמר הנביא כי עתיד לבוא זמן שבו יימאס ה' בזבחי ישראל, ויחרב בית המקדש, ואז תהיה עיקר עבודת ישראל בהעלאת התפילות.

אך מחמת שאינם מתפללים בכוונה, אומר להם הקדוש ברוך הוא על זמן החורבן 'גם כי תרבו תפילה אינני שמע' בעצמי את תפילותיכם, כי 'ידיכם דמים מלא' ואינכם מתפללים כראוי, וצריכים המלאכים לעסוק בהעלאת התפילות, וממילא מתבטלת שירתם, ובזה אין הקדוש ברוך הוא חפץ.

ועתה השירה הזאת

לפי הביאור האמור פרש 'ערבי נחל' גם את לשון הפסוק (משלי כ"ט) 'מסיר אזנו משמע תורה גם תפילות תועבה'.

תחילה נביא בקצרה את קושייתו. מדוע הקפיד הקדוש ברוך הוא על דוד המלך לאחר שקרא לדברי התורה 'זמירות', והענישו בכך שנכשל בחטא של נשיאת ארון הברית בעגלה ולא בכתף, שזהו דבר שאפלו תינוקות של בית רבן יודעים

אותו, כנאמר (במדבר ז' ט) 'כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישא'.

ותירץ בשם הזרע ברוך' (חלק שלישי, ברכות ב.) על פי דברי הגמרא הידועים (שבת קלח:) העוסקים במחלוקת בין החכמים שאמרו כי עתידה תורה שתשתכח מישראל, ובין רבי שמעון כי יוחאי שאמר כי חס ושלום שתשתכח תורה מישראל, שנאמר (דברים לא כא) 'כי לא תישכח מפי זרעו'.

מחלוקתם של חכמים ורבי שמעון בר יוחאי, נעוצה בתחילתו של הפסוק, שם נאמר 'וענתה השירה הזאת לפניו לעד כי לא תישכח מפי זרעו'.

לדעת רבי שמעון בן יוחאי נקראת התורה כולה 'שירה', ואם כן מובטח להם לישראל שלא תישכח מפי זרעם. אולם חכמים סוברים כי שירה האמורה כאן היא שירת האזינו, וממילא אין כאן ראיה שלא תישכח התורה, ואכן עתידה התורה שתשתכח.

ואם כן, דוד המלך שקרא לדברי התורה 'זמירות', סבר כרבי שמעון בר יוחאי שכל התורה נקראת 'שירה', ואם כן בטוח היה שלא תשתכח התורה. ורצה הקדוש ברוך הוא להוכיח לו שאין הדבר כן.

לפיכך הראה לו כי הנה הוא שוכח דבר שתינוקות של בית רבן יודעים אותו, ובוזה יוכח שעתידה תורה להשתכח מישראל, כי אין כולה קרויה שירה אלא רק שירת האזינו קרויה שירה, וממילא אין ראוי לקרא לתורה 'זמירות'.

זהו שאמר החכם מכל אדם 'מסיר אזנו משמע תורה' - מי שאינו חושש שתשתכח התורה מישראל מוכיח שאין שירתה קרויה אצלו 'שירה', אשר שם זה כאמור למדע על כך שלא תשתכח התורה.

ואם כן, לדבריו דרשת הפסוק 'ובלילה שירה עמי' אינה על העוסק בתורה בלילה, כי אין התורה קרויה שירה, אלא ודאי שהפסוק מדבר על שירת המלאכים בלילה, כפי הדרשה השנייה במסכת חגיגה.

ובהמשך לכך, אם תפילת ערבית חובה היא - מתבטלת שירת המלאכים גם בלילה כיוון שהם עוסקים בהעלאת תפילת החובה, ולכן 'גם תפילתו תועבה', כי גורמת היא לביטול שירת המלאכים לגמרי. אך אם תפילת ערבית הנה רשות, יכולים המלאכים לשורר את שירתם בלילה כיוון שאינם טרודים בהעלאתה, ואין תפילתו תועבה.

על כך מביא 'ערבי נחל' את מאמר חכמינו ז"ל (ברכות ז') כי לדעת רבי חזקוני אמר ר' הונא לעולם יאה אדם זהיר בתפילת מנחה, ולדעת רבי יוחנן יאה זהיר אף בתפילת ערבית. והיינו, היה מקום לומר כי מאחר ותפילת ערבית רשות, אין צריך לכוון בה כל כך, לכן בא רבי יוחנן לומר שגם בה יש לכוון על אף שהיא רשות.

לסיכומם של דברים:

אם תפילת ערבית חובה, אין שירת המלאכים גם בלילה. וממילא, האמור 'ובלילה שירה עמי' אינו נדרש על שירת המלאכים אלא על הלומד תורה, הנקראת כאן בפסוק שירה. ממילא 'וענתה השירה הזאת לעד' נסוב על התורה שלא תשתכח.

ולהפך, אם תפילת ערבית רשות, אזי שירת המלאכים עולה בלילה, והפסוק 'ובלילה שירה עמי' עוסק בשירת המלאכים, ואילו התורה איננה נקראת שירה, ויכולה היא להשתכח שכן הפסוק

המשך בעמוד ד'

הזמין השם יתברך אשר הוא יראה אותה העבירה, על כרחך הוא שיש בידו גם כן שמץ מה מדוגמת אותה העבירה והראוהו מן השמים בכדי שיפשפש במעשיו. וסיפרו תלמידי הבעל שם טוב שאירע שראה אחד שחילל שבת בפרהסיא ועמד משתומם למה הראוהו כזאת, ופשפש במעשיו שעל כרחך יש בידו עוון כזה, פשפש ומצא ששמע מקרוב זילותא דתלמיד חכם נקרא שבת כאמור בזהרה (ח"ג טז). והשקט, והמשכיל יתבונן כן בכל הענינים כי הקדוש ברוך הוא מדקדק עם חסידי.

על הפסוקים (דברים כט טז-יז): 'ותראו את שיקוציהם ואת גילוליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עימהם... פן יש בכח שרש פורה ראש ולענה', פירש בעל 'אמרי אמת' מגור זיע"א ששעם הראיה בשיקוציהם ובגילוליהם הוא סימן שיש בכח מאותו שורש פורה ראש ולענה, ונצרך לתקן זאת. ואלו דבריו (פרשת אחרי תע"ט): איתא בספרים, שאדם צריך לדעת שכל מה שרואה דברים מכוערים הוא בהשגחה כי יש לו שייכות לזה, והוא צריך להוציא ניצוצות קדושה שיש בזה, ומשה רבינו ע"ה גם כן אמר לישראל 'כי אתם ידעתם את אשר ישבנו בארץ מצרים ואת אשר עברנו בקרב הגויים אשר עברתם ותראו את שיקוציהם ואת גילוליהם' וגו' ואחר כך כתיב 'פן יש בכח שורש'.

השלהבת עולה כאלהיה

אמר החסיד רבי דוד אהרן רוזנברג ז"ל לרבי מגור בעל 'בית ישראל' זיע"א את אשר שמע בעצמו מהרב הקדוש רבי משה מרדכי מפילוב זיע"א.

היה זה כאשר ישבו החסידים בשעת לילה בבית המדרש בפילוב ועסקו בתורה. נכנס פתאום רבינו ושאול את הנוכחים: מה עושים כאשר מנסים ללמוד וללא הצלחה? שתקו כולם מרוב אימה והרבי המשיך: מניחים מטפחת ('פאטשטיילע') על גבי הגמרא, קמים מן הספסל ומתהלכים אנה ואנה בחשבון הנפש, מפשפשים במעשים עד שהלב נפתח לתורה. שמע זאת ה'בית ישראל' ופניו היו ללהב אש, וכשהוא בוער בהתלהבות דקדושה זעק ואמר: כאן אצלנו אין אומרים כך! אלא לומדים ולומדים עד שמאליו מגיע החשק ללמוד והשלהבת עולה מאלוה.

וכה הגיד הרה"ק ה'בית ישראל' זיע"א (יתרו תש"ט): 'ויתיצבו בתחתית ההר' וכו', שכפה עליהם הר כגיגית, איתא בשם הבעל שם טוב, ענין הכפיה, שאף שאין לאדם חשק ללמוד אינו נפטר מלימוד רק לימוד בלי חשק, אפילו שנראה לו ככפיה.

על הפסוק (דברים ל יד): 'כי קרוב אליך הדבר מאוד בפין ובלבבך לעשותו', העיר הרב הקדוש בעל 'בית ישראל' מגור זיע"א שלכאורה היה ראוי להאמר להפך, דהיינו 'בלבבך ובפין', שהרי המחשבה בלב קודמת למעשה.

אלא, ביאר ה'בית ישראל': הכתוב כאן מרמז ומלמדנו שאם אין לאדם חשק ללמוד ולהתפלל, עליו לכוף וליכריח את עצמו, עליו להתחיל קודם כל בפה ואחר כך בראש מאליה גם החשק להמשיך. וזהו מה שאמרו חז"ל במסכת שבת (אז): 'דליגמר איניש, והדר ליסבר', והיינו שמקודם ילמד גם אם

עדיין אין ליבו חושק בזה, ואחרי זה יבוא לו בחינת 'ליסבר', שיהא לו חשק ללימוד התורה.

ובחרת בחיים

בשנת תר"ו בהיות הרב הקדוש רבי אברהם מרדכי זיע"א, בן ה'חידושי הרי"ם' מגור זיע"א, כבן שלושים שנה, נחלה פקדות ונמשכה מחלתו זמן רב. לאחר הפסח של השנה ההיא התגברה מחלתו והגיע לידי סכנה גדולה. אביו הקדוש הרבה עליו ריעים להעתיק בעדו, וכן שלח קוויטל עם פדיון נפש אל הרב הקדוש רבי מנחם מנדל מקוצק זיע"א להזכירו לרפואה.

הרב הקדוש רבי יעקב אריה מראדזימין זיע"א שהגיע לבקר, התקרב למיטת חליו של רבי אברהם מרדכי ואמר לו: 'יש עוד עצה עבורך, שתתפלל בעצמך לה' יתברך ותבקש ממנו שיתן לך במתנה עוד שנות חיים כדי שתוכל להוליד בן זכר אשר אין לך עדיין'.

כדברים האלה אמר לו גם אביו הקדוש החידושי הרי"ם, שניגש אליו ואמר לו: תדע שזהו מצוה על האדם שירצה לחיות בעולם, ויש דיעה בין המחברים שזהו בכלל מצוות עשה מפורשת בתורה (דברים יט) 'ובחרת בחיים'.

וסיים: 'הנני מקווה שתראה לחיות ותתרפא מחוליך ותוליד בן זכר טוב'. שמע רבי אברהם מרדכי לדברי אביו הקדוש, התאמץ לשבת על מיטתו, ופתח פיו בתפילה לפני ה', ואמר: ריבונו של עולם, תן לי במתנה עוד שנות חיים, ותוכני להוליד בן זכר ואקרא שמו יהודה, כי אקיים מה שנאמר הפעם אודת אה' ה'. תפילת הצדיקים ותפילת החולה על עצמו עשו פירות והוטב מצב בריאותו של רבי אברהם מרדכי עד שכמעט ושב לגמרי לאיתנו. לתקופת השנה, שנת תר"ו, ביום ה' כ"ט ניסן, נולד לו בן זכר, הוא ניהו הרה"ק ה'שפת אמת' זיע"א ('ממענות אריות').

בכל חייו עלי אדמות ראה הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זיע"א, פרוחודו שעוברים אותו ביעף, עד שמתחיל להבין ולהתבונן הרי כבר נמצא בסופו, והפרחודו עצמו אינו דורש כלום, כי כל כולו הוא ענין של שעות קלות.

וכפי שהתבטא בעצמו בסוף ימיו, כשהיה מתפתל מייסוריו: מוני המצוות מונין את הכתוב 'ובחרת בחיים' למצווה, וכי לחיים של נחת ושלווה אנו צריכים לציווי שנבחר בחיים? וכי מי פתי לא יבחר בהם?? אלא גם לחיים אלה של צער וייסורים אנו מצווים על 'ובחרת בחיים', ומתוך ייסוריו והכריז: ריבונו של עולם, רצוני לחיות חיים כאלה כפי שהנך מעניק לי!!

היה זה בליל יום הכיפורים שאחרי סיום המלחמה, לאחר תפילת 'כל-גדרי' בבית הכנסת המאולתר שבאחד ממחנות העקורים.

הרב הקדוש רבי יקותיאל יהודה מקלויזנבורג זיע"א, שחווה בגופו את מוראות מלחמת העולם השנייה האיומה והנוראה נעמד על יד ארון הקודש הפתוח, ונשא דברים חוצבי להבות אש בסערת-רגשות נוראה, שלא הותירו עין יבשה.

וכך קרא הרבי מתוך המחזור הפתוח: "אשמנו?"

היכן אשמנו לך? בגטאות ובבורות

ההרגה? 'בגדנו'?

האם בגדנו? וכי לא שמרנו לך אמונים במחנות הריכוז ובצעדות המוות?

'גזלנו'?

האם גזלנו? ממי יכולנו לגזול באשוויץ ובמיהלדורף?

כאן עצר לפתע הרבי, ואמר: "אכן, אני הגזלן אתוודה..."

יום אחד, בשווי מעבודת הפרך צנחתי על דרגשי בצריץ באפיסת כוחות, והנה נתפס עורי הצפוד בין שני קרשים ולא יכולתי לזוז מן המקום.

ניסיתי להשתחרר בשאירת כוחי מהקרשים, ועורי נקרע מעל עצמותי. דמי התחיל שותת, ומפי נפלטה גניחה חרישית.

מקול הגניחה החרישי התעורר משנתו אסיר ששכן בדרגש סמוך...

ובכן - 'גזלנו'!!!

גזלתי שיהנה מאדם עיף!

זוהי הגזילה היחידה שנכשלתי בה, ואני מתוודה לפניך על כך: ריבונו של עולם, חטאתי---

המשיך הרבי וקרא מתוך המחזור:

"דיברנו דפי?"

הרי לא נותר בנו כוח לדיבורים, ואם שרדה בנו טיפת כוח לדבר, שמרנו אותה עבור הנוגשים האכזריים, שנוכל להשיב כראוי לשאלותיהם...

'לצנו'?

מישהו יכול היה להתלוצץ שם?

'מרדנו'?

במי מרדנו? בך, ריבונו של עולם? הלא קיבלנו וספגנו בהכנעה כל מכה מתוך ידיעה כי אתה צדיק על כל הבא עלינו!

ושמא מרדנו ברשעים? וכי יכולנו למרוד אף אם רצינו?!!

כך קרא הרבי פסקה אחר פסקה בווידי, כשהוא מסיר ומבטל אחד לאחד את כל הפשעים והעונות שאינם נוגעים כלל לשרידי המחנות.

"לא הרשענו ולא פשענו, הווידוי אינו נוגע לנו ולא נכתב בעבורנו!" ובכך סגר את המחזור.

הקהל הנדהם והמופתע מדברי הרבי, נותר כקומו בפה פעור, כאשר הרעים הרבי בקולו מחדש: "אבל חטאנו בחטאים שאינם כתובים במחזור! באמונה וביטחון חטאנו!"

האם לא הרהרנו לפעמים בלילות מרוב יאוש, כאשר קראנו קריאת שמע שעל המיטה, שהלואי תהיה זו ברכת 'המפיל' האחרונה שלנו - שיבוא הקץ לסבלותינו?

כמה פעמים התפללו רבים מאיתנו - ריבונו של עולם, אין לי כוח יותר! קח נא את נשמתי ולא אצטרך יותר להגיד בבוקר 'מודה אני לפניך'?

וכשעלה השחר והיינו כפויים, כביכול, להודות שוב לבורא העולם על שהחזיר בנו את נשמתנו בחמלה, נתמלאנו אכזבה מרה...

וכשהוצאנו מהצריפים את גופות המאוששים שגועו כבר ונפחו את נשמותיהם, האם לא הבטנו לעברם בקנאה?

חטאנו בכפיות טובה - שלא הודינו בכל לב 'מודה אני לפניך' שהחזרת בי נשמת?

ובכן חטאנו!

חטאנו ברפיון האמונה! חטאנו בחוסר ביטחון! לא בטחנו ד' באלקינו!

עלינו להכות עכשיו באגרוף על ליבנו ולהתוודות 'על חטא'!

עלינו לבקש מריבונו של עולם שיחזרו אלינו האמונה והביטחון בשלמות!"

אלו היו דבריו המרעידים של הרבי מקלויזנבורג, שאיבד בגיא-צלמות את אשתו הרבנית ואחד-עשר ילדיו, אך ראה את חטאו בכפיות טובה וברפיון האמונה בטובו של הבורא.

כתב הרה"ק ה'שפת אמת' זיע"א (ראש השנה תרס"א): מה שמבקשין על החיים, דכתיב 'ובחרת בחיים'. וכמו במעשה בראשית איתא (ר"ה יא.) 'לדעתן נבראו' שכל הברואים בחרו כל אחד ציור המיוחד לו. והנה האדם עיקר נפש חיה כמו שפירש רש"י בפרשת בראשית, שהוא חי' שכולם, ע"ש. ובוודאי האדם בחר לו זה החיות המיוחד אליו. כמ"ש ויפח באפיו. וכמו כן בכל ראש השנה צריכין לבחור בזה החיים שהוא החלק אלוקי ממעל, כי הגוף בחינת מיתה והנפש החיים. וכפי הבחירה בחיים נמשך לו כל ימות השנה.

תפילה המשך מעמוד ג'

'וענתה השירה הזאת לעד' אינו מדבר על התורה.

ובקצרה נאמר כי אם תפילת ערבית חובה - לא תשתכח התורה. ואם תפילת ערבית רשות - עלולה התורה להשתכח.

והנה כאמור, אם תפילת ערבית חובה, אי אפשר לפרש את הפסוק 'ובלילה שירה עימי' על שירת המלאכים, כי אז גם בלילה אין שירתם עולה, אלא רק תפילת ערבית של ישראל.

וממילא מוכרחים אנו לומר כי הפסוק מדבר על העוסק בתורה בלילה, והתורה היא הנקראת שירה. ומוכח אפוא שהצדק עם דברי רבי שמעון בר יוחאי שלא תשתכח התורה מפיו ורעו אלא יתקיים בה 'וענתה השירה הזאת לעד' עד סוף כל הדורות. ורק אם תפילת ערבית רשות, יוכל להיות שתשתכח התורה.

מענה מובנת היטב לשון הפסוק 'יען כי ניגש העם הזה', משמע שניגש מאליו להתפלל תפילה שאינו מחויב בה - וזוהי תפילת ערבית שהיא רשות - ומשום כך 'בפיו ובשפתיו כבדוני וליבו ירחק ממני', שהיו סבורים כי משום שאינה חובה אינם צריכים לכוון בה. אם כן, אם תפילת ערבית רשות, עלולה התורה להשתכח.

על כן נעשו במידה כנגד מידה, ואבדה חכמת חכמיו, אין חכמה אלא תורה, והיא תאבד ותשתכח מהם, יען כי נגשו אל התפילה בלא כוונה, והטריחו את המלאכים לעסוק בהעלאתה ולהתבטל מעבודת השירה.

